

ASIA Virheellinen ja puutteellisesti perusteltu esitutkintapäätös

KANTELU

Kantelija on arvostellut oikeuskanslerille 28.8.2014 osoittamassaan kantelussa rikoskomisario A:n 14.2.2014 tekemää esitutkintapäätöstä epäiltyä lievää petosta ja varkautta koskeneessa asiassa.

SELVITYS

Rikoskomisario A on antanut häneltä asiasta pyydetyn selvityksen. Poliisihallitus ja poliisilaitos ovat antaneet asiasta lausuntonsa. Jäljennökset selvityksestä ja lausunnoista lähetetään kantelijalle tämän päätöksen liitteinä.

RATKAISU

Tutkinnanjohtajan menettely

Poliisin kirjaaman tutkintailmoituksen mukaan kantelija oli epäillyt, että hänen rikosilmoituksessaan nimeämänsä henkilö oli syyllistynyt petokseen ja varkauteen. Rikoskomisario A oli päättänyt asiassa esitutkinnan lopettamisesta sen jälkeen, kun kantelijaa asianomistajana ja epäiltyä oli kuulusteltu.

Tutkinnassa oli käynyt ilmi, että epäilty oli jäänyt kantelijalle velkaa tältä ostamistaan käytetyistä auton moottoreista. Kantelija ei ollut halunnut enää jatkaa moottoreiden myyntiä epäilylle, minkä vuoksi hän oli estänyt pääsyn tontilleen ajamalla pakettiauton sille johtavalle tielle. Auto oli kuitenkin kierretty osittain pientareen puolelta ajaen. Tontilta oli viety kolme moottoria ja perävaunu.

A on selvityksessään ilmoittanut, että esitutkinnan yhteydessä ei tullut esille seikkoja, joiden perusteella epäillyllä olisi ollut asiassa erehdyttämistarkoitusta tai että epäilty olisi anastanut moottorit ja perävaunun.

A on 14.2.2014 päättänyt, että esitutkinta lopetetaan, koska asiassa ei ole syytä epäillä rikosta. A on perustellut päätöksensä samanasaisesti sekä päätöksensä epäiltyä lievää petosta koskevassa että epäiltyä varkautta koskevassa kohdassa selostamalla petoksen rikoslaissa säädettyä tunnusmerkistöä ja toteamalla, että epäilty ei ollut antanut vääriä tietoja sopimusta tehtäessä ja että sopimus ei ollut perustunut erehdykseen. Hän on lisännyt, että kun maksu on jäänyt suorittamatta, kyseessä on ”siviiliriita, ei rikos”. Ratkaisunsa oikeudelliseksi perusteeksi A on ilmoittanut esitutkintalain (449/1987, päätöksessä virheellisesti ”449/67”) 2 §:n, jonka mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos tehty.

Arviointi

Esitutkintapäätöksen oikeudellinen peruste

Arvioitavana oleva esitutkintapäätös on tehty helmikuussa 2014 esitutkinnassa, joka on tullut vireille elokuussa 2013. Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 12 §:n siirtymäsäännöksen mukaan kyseisen lain voimaan tullessa vireillä olevaan esitutkintaan sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

A:n päätöksessä on kohdassa ”Asianosaisten huomioon otettavaksi” todettu siinä olevan kyse päätöksestä lopettaa esitutkinta saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi. Kyseisenlaisen ratkaisun oikeudellisista edellytyksistä säädettiin nykyisen esitutkintalain voimaan tullessa voimassa olleessa esitutkintalain 43 §:n (645/2003) 2 momentissa. Sen mukaan esitutkinta lopetettiin saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, jos tutkinnassa oli käynyt selville, ettei rikosta ollut tehty taikka ettei asiassa voitu nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta (1 kohta), tai jos esitutkintaviranomainen oli tutkinnan aloittamisen jälkeen päättänyt esitutkintalain 4 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetulla perusteella luopua enemmistä toimenpiteistä (2 kohta).

A on kerrotuin tavoin kuitenkin perustanut päätöksensä esitutkinnan toimittamisvelvollisuutta säännelleeseen esitutkintalain (449/1987) 2 §:ään, jonka mukaan poliisin oli toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin oli syytä epäillä, että rikos oli tehty. Poliisihallitus on todennut lausunnossaan, että asiassa oli suoritettu esitutkintatoimenpiteitä muun muassa asianosaisia kuulustelemalla ja että jo aloitettu esitutkinta olisi voitu päättää ainoastaan edellä mainitun 43 §:n nojalla. Poliisihallitus on todennut tutkinnanjohtajan soveltaneen tältä osin virheellistä lainkohtaa.

Esitutkinnan päättäminen esitutkintalain 43 §:n nojalla olisi edellä selostetuvin tavoin edellyttänyt sitä, että tutkinnassa olisi käynyt selville, että rikosta ei ollut tehty tai että asiassa ei ketään vastaan voitu nostaa syytettä. Tällaista A ei selvityksessään kuitenkaan ole todennut. Hänen ilmoittamansa mukaan asiassa ei ollut syytä epäillä rikoksesta epäiltynä kuulustellun henkilön syyllistyneen asiassa rikokseen. Kyseisenlainen tilanne oli säännelty esitutkintalain 9 §:n 2 momentissa (645/2003). Säännöksen mukaan jos esitutkinnassa ilmeni, ettei henkilöä, jolle oli kuulustelussa tai muuten ilmoitettu hänen asemansa rikoksesta epäiltynä, enää ollut syytä epäillä rikoksesta, mutta ettei esitutkintaa kokonaisuudessaan voitu päättää esitutkintalain 43 §:ssä säädettyllä tavalla, esitutkinta lopetettiin hänen osaltaan.

Poliisilaitos on lausunnossaan tuonut ilmi, että kantelijan anastetuksi ilmoittama perävaunu oli vielä lausuntoa annettaessakin ollut poliisiasian tietojärjestelmän mukaan anastettuna etsintäkuulutettu. Kerrottu vaikuttaisi olevan ristiriidassa siihen A:n päätöksessään esittämään arvioon nähden, että asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta.

Yhdyn Poliisihallituksen lausuntonaan esittämään näkemykseen, että aloitettua esitutkintaa ei ole ollut oikeudellisesti mahdollista lopettaa A:n päätöksen oikeudellisena perusteena käyttämän esitutkintalain (449/1987) 2 §:n nojalla (näin olen todennut jo ratkaisussani 20.6.2007 dnro 682/1/06). Totean lisäksi, että poliisiin selvityksestä ei toisaalta käy ilmi myöskään seikkoja, joiden perusteella asian esitutkintaa olisi epäillyn varkauden osalta ollut mahdollista lopettaa esitutkintalain 43 §:n (645/2003) 2 momentin perusteella.

Esitutkintapäätöksen perusteleminen

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada asiassa perusteltu päätös kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin. Esitutkintapäätöksen perustelemisselvollisuudesta on nykyisessä esitutkintalaisissa nimenomainen säännös (11 luvun 1 §:n 2 momentti), mutta perustelemista on vakiintuneesti edellytetty myös aiemmin.

Oikeudellisten ratkaisujen perusteluilla on monia eri tehtäviä (ks. kokoavasti Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra. Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63-99). Asianosaisten tulisi esitutkintapäätösten perusteella saada vastaus siihen, miksi esitutkintaa ei ole asiassa toimitettu tai se on lopetettu. Usein tämä kiinnostaa erityisesti asian asianomistajaa. Päätösten perusteleminen mahdollistaa myös ratkaisutoiminnan ulkoisen kontrolloitavuuden. Perustelemisselvollisuudella on merkitystä myös tutkinnanjohtajan oman itsekontrollin kannalta, sillä hän joutuu päätöksen perusteluja kirjoittaessaan arvioimaan ratkaisunsa oikeudellista kestävyttä.

Poliisi on edellä kerrotuin tavoin tutkinut asiassa muun ohella epäiltyä varkautta. Varkauden tunnusmerkistö on rikoslain 28 luvun 1 §:ssä, jonka mukaan varkaudesta tuomitaan se, joka anastaa toisen hallusta irtainta omaisuutta. A on päätöksessään perustellut päätöksensä perusteena ilmoittamaansa arviota, että asiassa ei ole ollut syytä epäillä rikosta, myös epäillyn varkauden osalta selostamalla rikoslain 36 luvun 1 §:ssä säädettyä petoksen tunnusmerkistöä (lainkohtaa mainitsematta) ja toteamalla, että rikoksesta epäilty ei ollut ”antanut vääriä tietoja sopimusta tehtäessä” ja että sopimus ei ollut ”perustunut johonkin erehdykseen”. Perustelu ei vastaa kysymykseen, miksi asiassa ei ollut A:n päätöspäätösteeksi ilmoittamalla tavalla syytä epäillä kenenkään anastaneen kantelijan anastetuksi ilmoittamaa omaisuutta (johon sisältyi muun ohella poliisiin anastettuna etsintäkuulutettava perävaunu). Päätös on siten mainitulta osin puutteellisesti perusteltu sen lisäksi, että se edellä arvioiduin tavoin perustui virheelliseen päätöspäätösteeseen.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Rikoskomisario A:n päätös esitutkinnan lopettamisesta asiassa on edellä kerrotuin tavoin ollut oikeudellisesti virheellinen ja puutteellisesti perusteltu. Kiinnitän A:n huomiota esitutkintalaisissa säädettyyn esitutkinnan toimittamisvelvollisuuteen ja esitutkintapäätösten asianmukaiseen perusteleamiseen.

Kantelija on kantelussaan vaatinut kyseisen esitutinnan aloittamista uudestaan. Oikeuskanslerin tehtäviin ja toimivaltaan ei kuulu antaa poliisille yksityishenkilön tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa koskevia määräyksiä.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Petri Martikainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi